

GYVIEJI ARCHYVAI

Kuršių kaimas ir menininkų Piekurų šeima

Menininkų Piekurų šeima – Igoris Piekuras (1935-2006), Marija Teresė Rožanskaitė (1933-2007), jų sūnūs Gediminas ir Marijus su žmonomis turi nuspirkę sodybą Varėnos rajono Kuršių kaime, prie Brastos upelio

Ten šeima praleisdavo visas vasaras. Ten užaugo du sūnūs, keturi anūikai, ten radosi reikšmingiausioji I. Piekuro palikimo dalis ir garsiausios Marijos Teresės Rožanskaitės instaliacijos.

Dailininkas Igoris Piekuras gimė 1935 m. kovo 18 d.

Minske. Nuo 1945-ųjų gyvena Vilniuje. 1959 m. baigė tapybos fakultetą tuometiniame Valstybiniame dailės institute. Daugiau kaip 40 metų dirbo Vilniaus J. Vienožinskio dailės mokyklos mokytoju. Nuo 1966 m. buvo Lietuvos dailininkų sąjungos narys. Pagrindinės I. Piekuro kūrybos kryptys – teminiai paveikslai, portretai ir peizažai, kurie ne kartą buvo įvertinti garbingais apdovanojimais. 1985 m. dailininkui buvo suteiktas nusipelnusio meno veikėjo vardas. Tapytojo paveikslai su nuostabiais Dzūkijos ir Kuršių kaimo peizažais, kaimo žmonių portretais ne kartą buvo eksponuojami Varėnos kultūros centro parodų salėje. I. Piekuras mirė 2006 m. lapkričio 11 d.

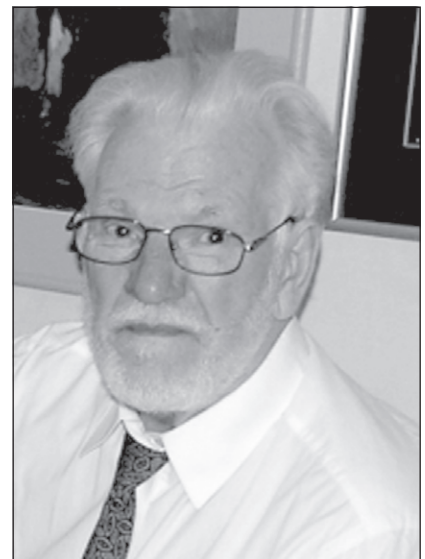
Marija Teresė Rožanskaitė gimė 1933 m. kovo 18 d. Linkuvos miestelyje (Parkurojo r.). 1941 m. birželio 14 d. buvo ištremta į Sibirį. 1947 m. kartu su mama pabėgo iš tremties Altajuje ir grįžo į Lietuvą. 1953 m. baigė Juozo Naujalio meno mokyklą Kaune. 1953-1959 m.

studijavo tapybą Vilniaus dailės institute (dabar Vilniaus dailės akademija). 1958 m. ištekojo už kurso draugo tapytojo Igorio Piekuro. 1968-2001 m. Marija Teresė Rožanskaitė dirbo mokytoja eksperte Vilniaus vaikų dailės mokykloje (dabar J. Vienožinskio dailės mokykla). Nuo 1966 m. dalyvavo parodose Lietuvoje ir užsienyje. Tais pačiais metais tapo Lietuvos dailininkų sąjungos nare. Jos kūryba įvertinta Vytauto Didžiojo ordino Riterio kryžiumi, Lietuvos dailininkų sąjungos aukso ženkliu. M. T. Rožanskaitė didelio palaikymo sulaukdavo iš savo šeimos – vyro I. Piekuro, sūnų – tapytojo Marijaus ir skulptoriaus Gedimino. Kartu jie surengė ne vieną parodą. Menininkė mirė 2007 m. rugsėjo 6 d. Vilniuje.

Į Piekurų sodybą Kuršių kaime suvažiuodavo dailininkų draugai, meno žmonės, kolegos bei šiaip meno gerbėjai, kuriems buvo įdomūs Piekurų darbai, jų instaliacijos gamtoje, po Dzūkijos danų. 2003 m. menininkai

Marija Teresė Rožanskaitė

Igoris Piekuras

vietos gyventojams padovanojo įsimintiniausią tų metų vasaros įvykį – meno akciją „Keturi be sienų“ (pavadinimas toks, nes dailininkai – keturi ir meno kūrinius jie rodė gamtoje). Dailininkai prikaltino Kuršių bei aplinkinių kaimų žmones tapyti paveikslus. Aprūpino juos dažais, teptukais ir kitomis reikalingomis medžiagomis. Išbandyti savo meninius sugebėjimus išdrįso vienuolika žmonių. Jie piešė angelus, žirgus, tėviškes vaizdus. Tą dieną Piekurų sodyboje viešėję meno mėgėjai galėjo apžiūrėti ne tik profesionalių dailininkų, bet ir kaimo žmonių pieštus paveikslus.

Menininkų Piekurų iniciatyva 2004 m. pusšimtis Kur-

šių, Čebatorių, Daržininkų ir Senųjų Naniškių kaimų gyventojų nutapytų paveikslų buvo eksponuojami Varėnos kultūros centro parodų salėje.

2016 m. įspūdinga Marijaus Piekuro tapybos darbų paroda buvo eksponuojama Varėnos rajono savivaldybės pirmojo aukšto fojė.

Varėnos viešosios bibliotekos kraštotyros fonde saugomas rajono savivaldybės lėšomis išleistas lankstinukas „Varėnos rajono kaimo bendruomenės kūryba 2005“, supažindinantis su Kuršių kaime menininkų Piekurų vykdytais kūrybiniais projektais. Lankstinuke pateikiami Kuršių ir aplinkinių kaimų gyventojų piešti paveikslai.

Straipsnius apie Piekurų šeimos projektus Kuršių kaime bei menininkų darbų parodas spausdino respublikos periodiniai leidiniai („Valsčių laikraštis“, „Respublika“, „Veidas“, „7 meno dienos“, „Kultūros barai“, „Lietuvos rytas“, „Literatūra ir menas“, „Dienovidis“, „Mokslo Lietuva“ ir kt.) bei rajono laikraščiai „Giružis“ ir „Merkio kraštas“. Šių publikacijų kopijos kruopščiai surinktos ir saugomos bibliotekos kraštotyros fonde.

Parengė
Elena GLAVICKIENĖ
Varėnos viešosios
bibliotekos Bibliografijos,
informacijos ir kraštotyros
skyriaus vedėja

Geltonžiedis legėstas (bizonzolė) – irgi darosi nepageidaujama rūšis Sodo teritorijoje. Kartu su kitais retaisiais augalais atsiuntė jį man Sigutis Obelevičius iš Traupio, ir labai greitai pradėjo jis plisti netgi dirvone, kur ir šlaitinė žemuogė nelabai išsilaiko. Nepaprastas yra to augalo sėklų daigumas ir sugebėjimas plintintis, nors sėklos nei burių, nei parašiotų neturi. Už šimto metrų nuo pagrindinės buveinės gali išdygti bizonzolė, ir jeigu leisi jai sužydėti, išsiplatins labai greitai. Tenka po kelis kartus per vasarą kastuvu išskasti štuos legėstus, išdygusius ne savo vietose. Žydintis geltonžiedis legėstas yra gražus, bet tą žydėjimą būtina kontroliuoti.

Pūstavaisi dyguli ir baltaziedę robiniją irgi reikia vis „sudrausminti“, o rūgščiųjų žagrenių, tuopų ir drebulių Botanikos sode visiškai neturėtų būti, nes šių medžių šakninės atžalos gali atsirasti už penkiolikos metrų nuo kamieno. Ir atsiranda. Kartais užtenka labai mažos permainos tokio medžio ar krūmo gyvenime, ir tų gyvybingų atžalų suveši labai daug – tik spėk šienauti. Juodoji meleta išsikėlė sau uokšą senoje drebulėje netoli „Ato-gražų“ šlaito – ir sužaliavo atžalos aplinkui. Medis pajuto stresą ir pradėjo daugin-tis vegetatyviškai – tokia yra

Sodas prie Krūčiaus (1994 – 2012)

Lietuviškos novelės meistras Juozas Aputis Zervynose prie Ūlos yra šitaip kalbėjęs: kai rašai ką nors apie savo gyvenimą, atsimink, kad viskas tau yra svarbu ir įdomu, o paskaito kitas – ir nelabai... Visada prisimenu tai. Bet žinau ir kitą pamokymą: savo krašto istoriją geriausiai supranti tada, kai skaitai, ką gyvieji rašo apie gyvuosius

rūšies išlikimo strategija. Teko likviduoti seną gražią drebulę, o buvo gaila.

Sermukšniapės lanksvūnės irgi labai plinta šakninėm atžalom, bet nedidelį jų plotą šiaurinėje retųjų augalų sklypo pusėje galima kontroliuoti, kiekvieną pavasarį išskartant ūglius ir per toli nuėjusias šaknis. O žydi šis krūmas labai gražiai, žiedai medingi, taigi vilioja visokius vabzdžius. Be to, lanksvūnių tankmėse slepiasi paukščiai, ypač paprastosios medšarkės ir juodieji strazdai. Sermukšniapė lanksvūnė senosiose sodybose visada buvo, bet dabar vis rečiau auginama, todėl išlaikyti nedidelį jų plotelį yra būtina.

Dabar jau aiškėja, kad retųjų rūšių natūralizacijos buveinės irgi po truputį keičiasi. Pusiau natūralių ekosistemų idėja, kurią išpopuliarino ir eksperimentais patvirtino Botanikos instituto mokslininkai (galbūt labiausiai Dzidra Apalia), yra gera ir teisinga, bet skirtingose buveinėse susiduriame su įvairiausiomis išimtimis, ir

tiktai konkreti patirtis gali patvirtinti arba paneigti kurios nors retos ar introdukuotos rūšies galimybę įsitvirtinti ir visiškai natūralizuotis. Kokie nors erkėčiai ar šaltalankiai rekultivuotame žvyro karjere tikrai labai greitai natūralizuojasi, bet gebenės lipikės buveinėje pasodintas geltonžiedis pelėžirnis ar plačialapis begalis vis ir vis turi būti apginti nuo kvėpiančiųjų gurgždžių, dilgėlių ir garšvų. Miškinė lelija, jeigu labiau užtamsinama, neprapuola daug metų, bet nežydi. Šviesinti šias rūšis reikia dirbant dalgiu, bet šienauti būtina du kartus per vasarą. Geriausia dirbti dalgiu, o ne koku nors burzgiančiu trimeriu, šitaip lengviau išsaugoti savaime plintančius sinavadus, miškinius skudučius, devyniašarvius ir kaulažoles. Kartu su kvėpiančiais gurgždžiais į aliuvinės miškapievis ateina ir lazdynai, šėvamedžiai, sedulos, ožekšniai – visa tai būtina šienauti, jei norim išlaikyti mažas miškapievis, kuriose biologinė įvairovė daug

didesnė nei krūmynuose.

Profesionalus architektas Simas Liūga visoje būsimos Botanikos sodo teritorijoje mato tą pačią dilemą: ką išsaugoti, o ką iškirsti, kiek reikia godoti tradicinių žolynų ir kiek naujųjų? O gal kokio spalvinio akcento dar trūksta labai žalioje pievoje prie Kurmių užtvankos? O gal koks naujas medžio siluetas pagyvintų ir tą monotonišką pievą prie Retųjų augalų sklypo? O gal ir koks nedidelis apžvalgos bokštelis pušų senmiškyje būtų gerai, nedaug juk trūksta, kad Pietų pusėje pamatytume Švendubrės miškus, toli mėlynuojančius už Druskininkų?... Šitokie klausimai atsiranda tada, kai dirbama yra be projekto, kai darbo procesas darosi svarbesnis už rezultatą. Jeigu tas projektas atsirastų (griežti takai, tilteiliai, suoleliai, visokios taisyklingos rabatės ir daigyno bei medelyno kvadratai), tai dirbti būtų paprasčiau, gal ir koks finansavimas atsirastų, bet kasdieninių atradimų ir netikėtų tikriausiai su-

mažėtų. Planingas darbas, vis pažvelgiant į projektą, spartintų biologinius ir ekologinius retųjų rūšių tyrimus, praturtintų dendroparką, bet kiek čia yra darbų, kurių niekaip nepaskubinsi. Apie savaiminių, bet puikiai derančių obelų vertę, pavyzdžiui, negalima daryti jokių skubotų išvadų, tiesiog reikia kuo daugiau tokių vaismedžių atrasti, išsaugoti, sulaukti vis naujo derliaus, bandyti sužinoti, kokia čia veislė... Visi tie darbai kartojasi kiekvieną vasarą bei rudeni, ir nieko čia nepagreitinsi.

Kartu su biologu Mindaugu Lapele ir architektu Simu Liūga be ilgų ginčų nusprendžiame taip: saugoti tai, ką paveldėjome iš senų senovės, yra svarbiau, nei žavėtis naujausiais gėlynais ar egzotiškais vaismedžiais. Laimi tie, kurie saugo ir neskuba – štai tokią paprastą sentenciją galėtume užsirašyti prie kokios nors dekoratyvinės rodyklės, rodančios, kur yra šitas Sodas. Rodyklės kol kas nėra, kas nori – suranda. Dažnas svečias gerai supranta, ko verti tie darbai, dirbami be projekto. Jiems turbūt irgi aišku, kad projektas ne negalėtų toleruoti štai tokio ilgo, lėto darbo. Projektą galima greitai sukurti, rodyklę išdrožti dar paprasčiau, už didelių pinigų koks meist-

ras iš Kauno gali net akmeninį stabą nukalti, bet ar visa tai priartins mus prie tos idėjos, apie kurią jau seniai galvojame. O apžvalgos bokštelį galima pastatyti ir be projekto... Kalbame taip, mūsų mintys tarsi ir prieštarauja kokiame nors krašto vaizdo draustinio nuostatų punktu, bet sveikas protas sako, kad galima daug ką padaryti be jokių derinimų, jei tik neatvairsi čionai jokios baisios technikos. Kai dirba vienas žmogus tikrai kastuvu, kaupuku, dalgiu ir kirviu, net ir tada, jei padarys ką nors blogai, ta klaida gali būti nesunkiai ištaisoma. Svarbu jausti ir kasdien matyti, ką pati Gamta kuria, tada ir klaidų nebus. Štai kaip ryškiai žydi lietuviškosios naktiziedės, o juk tai mūsų krašto laukinis augalas. Nebuvo čia šios naktiziedės, sėklos rinktos prie Mančiągirės, bet dabar jau pati puikiausiai pasisėja. Ir kardažolės čia nebuvo, ir šventagaršvės, ir didžiųjų debesylų, ir paupinių jonparapių, o dabar yra. O štai laiptai, kuriuos prieš penkerius metus darė Miškų ūkio fakulteto studentai, jau visai sutrešo, reikia daryti naujus, patys atsikurti negali.

Pabaiga. Pradžia Nr. 30, 31, 33, 36, 38

Henrikas GUDAVIČIUS